

Muhulane

Nr 11 (348)

November 2018 (talvekuu)

Muhu leht

Hingede aeg

akendes kumavad kollased tuled hingede silmades elavad need kallid on kaaslaste

tuksumas südamed sõprade, omaste hoida on need

surnud ei enam eal elule tärka järele jäänud vaid kallite hoid akendes kumavad kollased tuled märguand hingede päevadel see

Lilian Luigla Kallaste külast

Imelist isadepäeva!

Külavanemate koosolek toimub kolmapäeval, 21. novembril kell 17 Hellamaa külakeskuses.

Muhu Restos Koost
HAKKAME SANTIMA!
reedel, 9. novembril kl 19

Ootame kõiki pidusse, eriti mardisante!

Pane ennast kirja mardisandiks!

Ootame kõiki peresid, kollektiive, sõpruskondi ja huvilisi 9. novembril mardisanti jooksma ja sellest ka teada andma. Näitame üheskoos maailmale, et mardisanditamine on elus, kirev, lõbus ja unikaalne osa meie kultuuripärandist!

#EuropeForCulture

Pane ennast kirja:
www.mardipaev.com/

ISSN 1736-289X

9 771736 289007

Koelmualade taastamisest

Looduslike tingimuste muutumine ajas ja periooditi erineva intensiivsusega inimtegevus on mitmete vooluveekogude puhul veevahetust merega vähendanud või veevahetuse hoopiski katkestanud. Lisaks inimestele teeb taoline asjade käik meelehärmi teistele elusolenditele, näiteks kaladele. Seetõttu võttis vallavalitsus haugi, lutsu, säina, särje ja ahvena kudemistingimuste parandamiseks ette Muhu suuremate kudekraavide puhastamise tööd.

Projekti „Koelmualade puhastamine Muhu vallas“ toetasid Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi rakenduskava 2014–20 meetme 3.3 „Kalanduspiirkonna kohaliku arengu strateegia rakendamine“ kaudu mittetulundusühing Saarte Kalandus ja PRIA. Mullamutt OÜ poolt teostatud tööde käigus sai setetest puhastatud nelja Muhu saare vooluveekogu otsad ca 400 m ulatuses: Nossas soon, Pädaste jõgi, Soonda jõgi ja Lõetsa jõgi. Iga veekogu vajas tähelepanu erinevas

ulatuses, kõige pikemalt kestsid tööd Nossas soonel, kus lisaks setete eemaldamisele eemaldati voolusängist osaliselt ka puittaimestikku.

Projekti tulemusi ehk siis kudema tulevaid kalu loodame optimistlikult näha juba tuleval kevadel.

Täna omalt poolt teid kõiki, kes te ühel või teisel moel projekti panustasite.

Piret Lang

valla keskkonnaspetsialist

(Vt ka 24. oktoobri Saarte Hääli)

TS Laevad seavad võrku püügivalmis.

Siret Jõelett

Meeskonnatöö innustab

Ehkki aktiivne turismihooaeg on läbi, rõõmustavad muuseumirahvast jätkuvalt külastajad. 3. oktoobril kohtusime Orissaare Gümnaasiumi 5. klassi õpilastega. Toimus väike ekskursioon, vastuste otsimise mäng, käeline tegevus, sai proovida kõmpidega käimist, mis õpilastele väga meeldis.

4. oktoobril külastasid muuseumi TS Laevade töötajad. Pakkusime erinevaid tegevusi. Ühe ülesandena tuli võrk püügivalmis seada – sellega sai vaadata, kuidas toimib kollektiivis meeskonnatöö. Võime kinnitada, et antud ülesandega saadi väga hästi hakkama. Teiseks ülesandeks oli lavastada pilt, kus võist-

kond pidi Juhanile kuulunud paadi Jõnnu mootorit käivitama. Pildid tulid meeleolukad.

5. oktoobril peeti Orissaare Gümnaasiumis õpetajapäeva ja sellega seoses külastati muuseumi, kus Eda Maripuu tegi ettekande Vassili Randmetsast.

Loe edasi lk 3.

Leida Nurmsoo 99

28. oktoober 2018

Sünnipäeva hommi-
kul võtab Leida Nurm-
soo (neiuna Kolk) –
Vancouveri muhulastele
ikka veel Sepa Leida –
vastu õnnitlused, jutustab lastest
ja lastelastest, kes juba päev
enne kaugelt kokku tulid, ning
kinnitab, et “mul põle äda mi-
dagid, keeran aga numbri teistpidi
ja 66 on jälle käes”.

Mõttes tervitab ja tänab ta
sünnisaart ning selle rahvast.

Vahendas Jutta Kitching

Kaluri **Andrei Priist** (80) kir-
jutas tema juubeli puhul 5. ok-
toobri Saarte Hääl. Aastani 1961
töötas Andrei kalalaevadel
tüürimehena, aastatel 1961–72
kaptenina. Ta on olnud Hiiumaa

Kaluri ja kalandusliidu
aseesimees ja laeva-
tehase direktor ning ka
Angola kalandusministri
nõuandja.

Tunnustus Viirelaiule

Piirkonna parima turismiteo
tiitel läks Viirelaiule, kinnitas 26.
oktoobri Saarte Hääl. Kassari
saare puhkekeskuses toimunud
VII Lääne-Eesti turismikonve-
rentsil valiti aasta turismiteoks
Viirelaiu majakavahi puhke-
kompleksi arendamine. Viirelaiu
majakavahi puhkekompleksi
avamisega tehti algust autentsete
luksusturismioodete arendami-
sega Lääne-Eestis.

Volikogu 18. oktoobri istungipäevakorrast

- Muhu valla 2018. aasta 2.
lisaelarve lugemine, vastu-
võtmine (eelarve suurendamine
sihtotstarbeliste laekumiste ja
omateenitud tulude arvelt),
- Muhu valla eelarvestrateegia
2019–22,

- Arengukava tegevuskava
perioodi pikendamine (2019–
22),

- Tee kandmine teeregistrisse
(Põlluvälja tee),

- Nõusoleku andmine, mää-
ramaks eratee avalikuks kasu-
tamiseks (Põlluvälja tee osaliselt
avalikuks kasutamiseks),

- Vaideotsus (OÜ Estwind
Energy vaie Muhu Vallavolikogu
16.8.2018.a otsuse nr 66 kohta
jäeti rahuldamata),

- Informatsioonid (eralaste-
aiad, lastekaitsetöötaja koormus,
hulkuvad kassid-koerad, kahe
Muhu pere küttesüsteemide
uudamine).

27. september

Kooskõlastati puurkaevu asukoht
kaalutlusotsuses toodud tingimustel:

- Lõetsa k Vanapere mü,

- Paenase k Hiie mü,

- Piiri k Veski mü,

- Soonda k Jüri-Aadu mü,

- Suuremõisa k Hansu-Tõnise mü,

- Raugi k Kadaka mü.

Otsustati määrata sihtotstarbeks
100 % elumumaa:

- Paenase k Hiie kü,

- Rootsivere k Niidi kü.

Anti nõusolek kruntida ümber Rinsi
k Uuemaa ja Uuelu kü kolmeks krun-
diks vastavalt kruntimise skeemile:
Uuemaa-Põllu (mtm), Uuemaa (el.
m) ja Uuelu (el.m).

Otsustati seada sundvaldus avalikes
huvides vajaliku tehnovõrgu talumis-
kohustuse kehtestamiseks Mäla k
Simmu-Mardi kinnistule Elektrilevi
OÜ kasuks 0,4 kV pingega maakaabelliini ja liitumiskilbi ehitamiseks
vastavalt asendiplaanile.

Määrati sotsiaalhoolekandeliisi hüvi-
tisi, kinnitati sotsiaalkomisjoni ette-
panekud.

Korraldatud jäätmeveost anti aju-
tine vabastus:

- Hellamaa k Kuusiku (1.10.18 -
31.5.19),

- Leeskopa k Aljava mü (1.11.18 -
30.4.19),

- Kallaste k Paistu mü (1.10.18 -
31.5.19)

Pikaajaline vabastus korraldatud
jäätmeveost anti:

- Levalõpme k Posti mü (1.12.18 -
31.1.20),

- Hellamaa k Üti mü (1.10.18 -
31.1.20).

Otsustati toetada L. Peegeli võist-
lemist 51. Saaremaa Rallil 12.–13.
oktoobril.

Vaadati läbi avaldusi, toimus arutelu
ja vahetati teavet.

10. oktoober

Otsustati toetada huvitegevust:

- 7 lapse osalemist OÜ Sepps
sporditreeningutel septembrist 2018
maini 2019,

- 4 lapse osalemist MTÜ FC Kures-
saare Jalgpallikool treeningutel
septembrist maini,

- 1 lapse osalemist MTÜ Festivo
muusikaringis oktoobrist maini,

- 1 lapse osalemist Rahvaspordi-
klubi Riimes Tantsukool Semiir laste-
tantsu treeningutel 2018/19 õ-a,

- 1 lapse osalemist MTÜ Orissaare
Sport korraldatavas tasulise võimle-
mise treeningutel novembrist maini.

Toetuseta jäi sissekirjutuseta lapse
osalemine tasulises huvitegevuses.

Väljastati ehitusluba puurkaevu
rajamiseks:

- Vanamõisa k Matsi-Laasu mü,

- Suuremõisa k Rehematsi mü.

Väljastati kasutuslood Tamse k
Jalgpallimaa ja Krundi mü rajatud
golfiväljakule ja kolmele jalgpalli
harjutusväljakule.

Kooskõlastati puurkaevu asukoht
kaalutlusotsuses toodud tingimustel:

- Igaküla Kästiku mü,

- Ridasi k Jaani mü,

- Soonda k Paali-Uuelu mü.

Otsustati nõustuda Igaküla kü
jagamisega vastavalt jagamise skee-
mile: Kästiku (el.m) ja Kästiku-Põllu
(mtm).

Otsustati nõustuda Igaküla Ansu-
Matsi kü jagamisega vastavalt jaga-

mise skeemile: Ansu-Matsi, Ansu-
Pärdi, Ranna (kõik el.m).

Korraldatud jäätmeveost said ajutise
vabastuse:

- Külasepa k Välja ja Simmu-Saadu
(1.10.18 - 31.5.19),

- Linnuse k Jaagu (1.11.18 - 1.5.19),

- Kapi k Rauna (15.10.18 - 1.5.19),

- Võlla k Kukemetsa (1.10.18 -
30.4.19).

Pikaajalise vabastuse korraldatud
jäätmeveoga liitumisest sai Võlla k
Jaani-Jüri (1.10.18 - 31.1.20).

Vaadati läbi volikogu eelnõud,
avaldusi jm.

19. oktoober

Kehtestati Tamse k Staadioni mü
DP, tunnistati kehtetuks volikogu
15.6.2011 otsusega nr 33 kehtes-
tatud Tamse k Staadioni DP Staa-
dioni kü osas.

Kinnitati sotsiaalhoolekandeliise abi
taotluste vormid.

Kooskõlastati puurkaevu asukoht
kaalutlusotsuses toodud tingimustel:

- Igaküla Lauri-Tõnise mü,

- Igaküla Lutsu mü.

Väljastati ehitusluba Laheküla Loigu
mü puurkaevu rajamiseks.

Väljastati kasutusluba:

- Liiva k Hariduse mü asuva laste-
päevakodu ümberehitatud rühma-
plokile,

- Liiva k Tõnise mü elamust
ümberehitatud küla- ja koolitus-
keskusele.

Määrati (ja jäeti määramata) sot-
siaalhoolekandeliisi hüvitisi.

Ajutiselt vabastati korraldatud
jäätmeveost Võiküla Posti kinnistu
(1.11.18 - 1.9.19).

Detailplaneeringu kehtestamine

Muhu Vallavalitsus kehtestas 19.10.2018. a korraldusega nr 245 Tamse küla Staadioni maaüksuse (47801:002:0403, ärimaa, 2,97 ha) detailplaneeringu.

Detailplaneeringu eesmärgiks on varasemalt samale alale kehtestatud detailplaneeringu täpsustamine Staadioni maaüksuse osas ning viimine kooskõlla spordiklubi suvebaasi praeguste vajadustega. Planeeringuga nähakse ette ca 100 m² täiendavat hoonestusala puhkemajade tarbeks ning muudetakse lubatud hoonete arvu ja parameetreid. Muus osas planeeringulahendust ei muudetud ning planeering on tervikuna elluviidav.

Kehtestatud detailplaneeringu materja-
lidega on võimalik tutvuda Muhu valla
kodulehel:

www.muhu.ee/Detailplaneeringud

Nimetatud korraldusega saab tutvuda
Muhu Vallavalitsuses (Liiva k, Muhu v, Saare
mk) ja aadressil

www.muhu.ee/Dokumendiregister.

Täiendav teave tel 453 0680,
maa@muhu.ee

2018 Saare maakonna aasta sotsiaaltöötaja, aasta tervishoiutöötaja ja aasta tervisepanus konkursi väljakuulutamine

Saaremaa vallavalitsus on välja kuulutanud 2018 Saare
maakonna sotsiaaltöötaja, aasta tervishoiutöötaja ja aasta
tervisepanuse konkursi. Lingid statuutidega on kättesaadavad
Saaremaa Vallavalitsuse, Muhu Vallavalitsuse ja Ruhnu
Vallavalitsuse kodulehel.

Ootame teie ettepanekuid koos põhjendusega hiljemalt **10. novembriks** 2018 Saaremaa Vallavalitsuse nimele kinnises
ümbrikus, millel on märgusõna “Aasta sotsiaaltöötaja”,
„Aasta tervishoiutöötaja” või „Aasta tervisepanus” aadressil:
Saaremaa Vallavalitsus, Lossi 1, 93819 Kuressaare või digi-
allkirjastatult e-posti aadressile riina.allik@saaremaavald.ee

Saare maakonna arengustrateegia 2019–30 ja Saare
maakonna tervise- ja heoluprofiili avalikustamine
toimub 5.–18. november 2018. a. Materjalidega saab tutvuda
Saaremaa Vallavalitsuses aadressil Lossi 1, Kuressaare; Muhu
Vallavalitsuses aadressil Vallamaja, Liiva küla, Muhu vald;
Saaremaa valla veebilehel <https://www.saaremaavald.ee/saare-maakonna-arengustrateegia> või Muhu valla veebilehel
www.muhu.ee Ettepanekuid on võimalik esitada
kirjalikult 18. novembrini karin.narep@saaremaavald.ee

Muhus toimub Saare maakonna arengustrateegia 2019–30
ja Saare maakonna tervise- ja heoluprofiili avalik arutelu 13.
novembril kell 16 Liival lasteaia saalis.

Noortekeskuse toimetused

Septembris algas lastel uus kooliaasta, uus hooaeg hakkas ka Muhu Noortekeskuses, kui asus tööle uus juhataja Liia. Septembri lõpus liitus uus noorsootöötaja Anna-Maria. Tandem on praeguseks koos toimetanud üle kuu aja ja on rõõm tõdeda, et noortekeskuses vähemalt meil igav ei hakka. Septembri lõpuks olid kõik ringid paika loksutatud. Ringe on uuel õppeaastal noortekeskuses viis: keraamika, pasunaring, kabe-male, bändikool ja filmiring. Meie loodame, et igaüks leiab endale sobiva või kui ikka sobivat ei ole, aga hea idee ja huvi on millegi muu vastu, astu läbi, teeme ära. Lisaks on keraamika täiskasvanutele ja mudilasring pere kõige pisematele. Noortekeskusest on aina rohkem saamas kogukonnakeskus, kus leiab endale tegevust igas vanuses.

Oktoobris olid kõige põnevamad toimetused virtuaalreaalsuse päev, kui külas käis Access Group OÜ ehk Muhu Põhikooli vilistlane Anders Eismann ja saime proovida lendamist, tutvuda veealuse maailmaga, vastu hakata oma hirmudele, osaleda II maailmasõja lahingus, sõita ralliautoga ja palju veel. Lisaks tähistasime I veerandi lõppu diskoga. Algul aitas DJ Eero Heinsalu selgeks teha dj põhivõtted ning tants saigi alata ja koolivaheaeg vääriliselt vastu võetud.

Anna-Maria ja Liia.

Pildi klõpsas Anna-Maria

Muhu Noortekeskus võttis oktoobris esimest korda osa ka "Kino maale" filmifestivalist, kui näitasime Eesti anima- ja joonisfilme. Kui mujal Eestis tekitas multikas "Suur Tõll" vastuolulist järele, siis Muhu lastele see täitsa meeldis ja küsiti seda veel näha.

Novembris osaleme koos teiste valla allasutustega Mardipäeva populariseerimises. Lisaks on meie plaanis kindlasti pöörata tähelepanu helkuritele, tulemas on Helkurmoeshow ja koostöös Politseiga Helkurkõnd. Politsei tuleb noortekeskusesse ka 19. novembril, kui saab alguse noorsootöönaädal. Selle raames peab Politsei noorte

loengu noortevägivalla ja meele-mürkide teemal. Pärast näitab ka oma tehnikat, varustust ja masinaid. Meie arvates on politseinike igapäevatoos päris palju noorsootööd ja teeme neile sellel päeval suure kummarduse! Novembril loodame valmis saada hingedekuust inspireerituna põgenemistoa, kuhu ootame end proovile panema mitte ainult noori. Täpsem teave tulekul.

Üldiselt ongi noortekeskuses iga päev midagi teha, vahel ei jõua kõiki asju välja hõigatagi. Tasub kohal käia või siis vähemalt aeg-ajalt sisse piiluda, et olla kursis tulevaste arengute ja võimalustega.

Liia Ots

Meeskonnatöö innustab

Viinakuu ja talvekuu Muhu Muuseumis

Algus lk 1.

7. oktoobril külastasid Muhu saart ja käsitöölisi kangakudumise huvilised erinevatest Eesimaa paikadest, külastati ka Muhu Muuseumi.

Peeter Volkonski kaardistab koos ERMiga suurkujude sünnikohti. Projekti "Sünnipaik" toel valmib kolme aasta pärast virtuaalne kaart Eesti suurmeeste sünnikohtadega. Peeter Volkonski siht on kaardistada vähemalt kolmsada mälestuskivi või -plaadiga tähistatud sünnipaika. Üheks kohaks virtuaalsel kaardil on ka Juhan Smuuli sünnikodu, kus Muhu Põhikooli õpilane Andrus Jõelet lugus 7. oktoobril sisse lõigu raamatust „Meremees Murka“.

10. oktoobril osalesin Salmel Mari Lepiku sanditamise kommete alasel koolitusel. Kui mina teadsin, et käiakse marti ja kadrit jooksmas, siis kohapeal selgus, et vähemalt Saaremaal jooksevad/on jooksnud

ringi ja luutsid, andresed, toomased ja jõululapäeval ka haned, kes käisid pererahvast saunas pritsimas, eriti muidugi mindi peredesse, kus olid noored neid (haned olid üldjuhul meesterahvad). Koolituse eesmärk on kutsuda üles meie mardiks ja kadriks jooksmise kommet säilitama.

Nüüd **tähelepanu**: 9. novembri hommikul ja kindlasti ka õhtu poole on Liiva vahel mardid jooksmas. Sel aastal luuakse ka **facebooki** leht „Saarelised sanditavad,“ sinna oodatakse toredaid sanditamise fotosid. Parimatele jagatakse auhindu.

Kadripäeva kommetest räägime 22. novembril Valjala lastega muuseumis.

Kui tavaliselt on kõik uus septembrikuus, siis meil on väiksed uuendused kontori ruumides toimunud oktoobris. Värske värvi on saanud kontoriruumide seinad ja põrandad. Lisaks koristavad

meite Lilja ja Janno usinasti lehti. Eda ja Mai toimetavad museaali-dega, tõstes neid ühest vimast teise, samaaegselt neid uurides ja korrastades. Jätakuvalt sisestatakse esemeid MuIs-i ja korrastatakse seal juba olemasolevat teavet.

Muhu Muuseumis praegu vaadatavad **näitused**: Väljal I korruse fuajees on näitus „Muhu muster Nii ja Naa“, Väljal II korruse fuajees näitus „Senta Room 75“, II korrusel püsinäitus „Muhu tekstiil“, Toomal: Madise kambriks on stendid Muhu looduse ja ajaloo kohta ning uus Muhu kaart, rehal-ses Ivo Kõvamehe näitus „Ennenuti“.

Kuivastu kohvikus näitus „Meremehe kiri“. Näitust saab vaadata kohviku lahtioleku aegadel.

Muhu Muuseum on avatud T-L kella 10–17.

Tervitustega,

Siret muuseumist

Hellamaa külakeskuses JONISTUSÕHTU

Reedel, 23. novembril kl 18.30
Materjalide tarbeks võta kaasa 3 eurot.

Üügul talgud tulekul

Olete oodatud Üügu panga aluse võsast puhastamise talgutele, tööks taas võsalõikamine ja kohe ka lõkkes põletamine. Oleme koos läbi viinud juba kaks väga toredat ja edukat talgut, mille tulemusena on pangaalune märksa puhtam ja kenam. Kokku sai kahe talguga puhastatud pea pooles ulatuses kõige tihedamat võsa.

Nüüdseks liigume vähe pehmemaa peale, nii et head kummikud kuluvad marjaks ära. Kaasa paluks võtta võimalusel mootorsaag.

Ka seekord pakub talgusuppi Tihuse talu, seetõttu paluks oma tulekust teada anda, et saaks arvestada supi kogust.

Kõige paremini saab plaanituid talgualale jõuda, tulles parklast otse silmaallika juurde, sealt edasi mere äärde, seejärel piki rannikut ida poole – vahepeal on veiste aed karjusega, millest tuleb üle tulla, aga seda ei maksa peljata, kuna hetkeks karjatamine läbi ja voolu sees pole.

Andres Kindel

TULE TALGUTELE!

17. novembril kell 10.00

Üügu panga aluse korramise talgud

Talgutööks on panga alla kasvava hakanud võsa raie ja põletamine.

Töökindad saab kohapealt ja talgulistele valmistab lõunaks supi Tihuse Turismitalu.

Võimalusel võta kaasa mootorsaag või võsastrimmer.

Täpsem info ja registreerimine- Anduvälja Andres, kindel.andres@gmail.com, 5215966

Ilvesed murravad lambaid

Lammaste murdjaks Muhus osutus ilves, kinnitas 9. oktoobri Saarte Hääl. 19. oktoobri Meie Maa kinnitusele pidi üks ilves Muhus koguni auto alla jääma. Muhu jahiseltsi juhatause esimees Heinart Laaneväli ütles, et ilves on tänavu Muhus jäänud kahel korral rajakaamera pildile ja nüüdseks on teda oma silmaga näinud juba kolm jahimeest.

Ettepanekust omavalitsuste volikogude **rahvastikutaastrakomisjonide** moodustamiseks loe www.kylauudis.ee, 27.10.2018.

Noppeid

Liiva kalakohviku asemele ker-
kib Muhu teenusmaja, pajatas
31. oktoobri Saarte Hääl.

Kalakohviku kinnistu oman-
das pealinna ettevõtte Traffic
Trade OÜ. Kahekorruselise
hoones saab olema 600–700 m²
pinda, kuhu tulevad kontori-
ruumid ja kolm-neli ruumi
teenusepakkujatele. Kalakohvik
jätkab järgmisel hooajal veel
praeguses hoones. Edaspidi, kui
arendaja plaanid õnneks lähe-
vad, jätkab kalakohvik juba rent-
nikuna teenusekeskuses.

Muhu Pagarid küpsetasid
Euroopa investeerimiskava
edukate projektide väljanäituse-
l Euroopa südamis paari päevaga
valmis 360 krõbedat musta leiba,
kirjutas 31. oktoobri Saarte
Hääl. Muhu Pagarite leivaäri sai
alguse 2014. aastal töötukassalt
saadud 3000 eurost. Ettevõtte on
aastatega kiiresti kasvanud ja
end oma toodanguga klientidele
armsaks teinud. Ettevõtte on
avanud uued pagaritöökojad
Mustamäel, Nõmme turul, Ta-
basalus, Balti jaama turul ning
alustati remondiga Poordi täna-
val asuvas kohvikus. 2017. aast-
tal oli ettevõtte palgal keskmiselt
30 töötajat.

Jutuajamist keraamiku ja
muusiku Risto Ränk'iga (28)
saab lugeda 27. oktoobri Meie
Maast. Ristol on Liival savi-
koda. Ta ütleb mh: "Ma ei usu,
et minu elu ajal tekib Eestisse
sihtgrupp, kes hindab puupõle-
tusahju kunstilist väärtust ja kes
oleks valmis selle eest õiglaselt
maksma."

Sügisüritusi Liiva Raamatukogus

Raamatukogu sügishooaeg algas
näituse ülespanekuga Enda Naaber
Nipsusti juubeli puhul. Läkitasime
juubilarile õnnitluse Muhu kirjan-
dussõprade poolt.

14. septembril kutsusin külla
Muhu Lasteaia vanema rühma
lapsed ja vaatasime üheskoos E.
Naabri näitust. Rääkisime lühidalt
tema Muhu päritolust, vaatasime
raamatutest fotosid, ka mõned maal-
li. Lugesin ette Enda sünnipäeva-
meeleolu kajastava luuletuse
„September” ja rääkisime Enda hea
tuttava Ainu humoorikast une-
näost, milles suure kivi ümber
sagivad lapsed hüüdsid, et nad on
Enda raamatud.

Lugesin ette Enda lühipala
„Andjarõõm” ning lasteraamatust
„Liisaga maastikel” pala „Naljatilk”
ja sõbrasõna-retsepti loost „Ret-
sept”.

Raamatukogu on tänulik raama-
tutungi eest, mille Enda meile hiljuti
saatis.

20. septembril tutvusid Muhu
Põhikooli 7. klassi õpilased kirjan-
duse liikidega ja raamatukoguraa-
matute paigutusega, RIKSWEB-
iga.

Oktoobri algul seadsin üles näi-
tuse kolmest kirjanikust-sünni-
päevalapsest, kel kõigil oli oktoob-
rikuus tähtis juubel: Helvi Jürisson
sai 90, Lehte Hainsalu 80 ja Peep
Ilmet 70.

Ettelugemispäeva raames luge-
sin lasteaia köögis einestavatele
lastele ette H. Jürissoni luuletuse
„Kuidas moosi keedeti”.

19. oktoobril tulid 1. klassi õpi-
lased koolivaheajaks raamatuid
kaasa võtma ja pärast olid raama-

tukogus külas jälle lasteaia vanema
rühma lapsed. Vaatasime kirjanike-
juubilaride näitust, sealhulgas
fotosid kirjanikest ja saime lühi-
ülevaate raamatutest. (Muhulastele,
kes veel ei tea, lisan, et H. Jürisson
on veetnud oma lapsepõlve peami-
selt Kuressaares ja tal on tore luu-
letus Muhumaast – „Muhumaa
taeva all”.) Peamise tähelepanu
pühendasime muidugi nende
kirjanike lasteraamatutele. Lugesin
Helvi Jürissonilt ette luuletused
„Karu-memme lasteaed”, „Sügislaad
metsas” ja Lehte Hainsalult luule-
tuse „Kui me ükskord kõik luge-
sime”, proosapala „Suur vend ja väi-
ke õde”. Sirvisime kogumikku, mille
Lehte on pühendanud oma üheteist-
kümnele lapselapsele. Peep Ilmetilt
lugesin luuletust „Jäälind” ja vaa-
tasime Sven Začeki fotoalbumist
pilte sellest linnust.

Raamatukogupäevade aegu ter-
vitas laenutusleil igal tööpäeval üks
raamat kirjanikult, kelle luuletus või
proosapala vestab raamatukirjuta-
misest, ajaleheudistest või raama-
tugust.

24. oktoobril tegid lasteaia kõige
väiksemad, „Siilide” rühma lapsed
ringkäigu raamatukogus. Vaatasime
kõitvate piltidega väikelasteraama-
tuid, oktoobrikuu Tähekesse numb-
rit. Lugesin ette Marika Johanson
raamatukoguteemalise salmi „Öök-
kull”, Erika Esopi luuletuse „Lõbus
sügistuul”. Sirvisime põhjalikumalt
Chritine Butleri raamatut „Üks
vihmapäev” ja Helena Haraštova
juttu „Vihmapiisk Pipa”. Lapsed
kuulasid ka Helvi Jürissoni muhedat
„Siili laulu”.

Lasteaialapsed oli õpetajatega
koos meisterdanud pisikesse armsa
siilikese, mis nüüd raamatukogus
oma vahtralehepesa edasi ehitab.

30. oktoobril lugesid Muhu
Põhikooli 4. klassi õpilased Iiris
Jürjestaust, Madis Saksakulm,
Sonja Sepping ja Mía Valk raama-
tukogus lasteaialastele, mõnelede
täiskasvanutele ette hundist kõne-
levaid naljalugusid Markus Saks-
tamme ja Kristiina Kassi raamatu-
test. (Lugude lugemise eelvoor toi-
mus koolis ja Saare Maakonna
Keskraamatukogus (lugemisüritu-
sest Kuressaares kirjutas Mehis
Tulk 17. oktoobri Saarte Hääl)).
Iiris luges jutu „Mõni sõna Puna-
mütsikesse asjus” ja Madis loo
„Odavmüük jääaugus”, Mía luges
jutu „Su nägu kõlab tuttavalt” ja
Sonja „Punamütsikesse”. Õpilaste
ilmekas esinemine pälvis publiku
aplauusi ja hulga kiidusõnu. Raa-
matukogus oli üles seatud ka väl-
japanek hunditeemalistest raa-
matutest.

Täna südamest lapsi, lasteaia-
töötajaid ja õpilasi, õpetajaid – üri-
tustes osalejaid ja ettevõtmistele
kaasaaitajaid!

Eelteateks lisan, et **23. novemb-
ril** (reedel) **on meile külla tule-
mas Liis Auväär, lasteraama-
tute „Väike võlur Mattias” ja
„Mida talv suvel teeb?” autor,
ja Karin Rauk, talveraamatu
illustraator.** (Ürituse alguskella-
ajaks on planeeritud kell 11.15).
Olete oodatud!

Mõnusaids tunde raamatuga ja
rahulikkude novembrikuud kõigile!

Erika Pints

17 aasta pärast - kus meie oleme?

Noorte roll tuleviku tähenduses on
oluline, sest mõõda ei saa faktist, et
täna need noored on juba aastal 2035
Eestis võtmetähtsusega kohtades –
ettevõtte juhid, ametnikud, minist-
rid, spetsialistid, õppejõud. Täna
omandavad nad haridust, teevad oma
esimesed sammud tööturul, homme
aga kujundavad meie Eestit.

Riigikantselei on alustanud protsessi,
et luua Eesti 2035 strateegia. Selle
algatamine on avaloök Eesti järgmise
pikaajalise riikliku reformikava ning
Euroopa Liidu 2020. aasta järgsete
vahendite strateegiliseks planeeri-
miseks. Erinevaid sihtühmi ja orga-
nisaitsioone kaasates peaks järgmise
aasta lõpuks valmima visioon, kus
Eesti võiks olla aastal 2035.

Tuleviku peale mõeldes leiame
ennast tihti unistamas. Üldine foon
on, et Eesti võiks olla paremate
võimalustega elukoht. Koht, kus

tahame elada, pere luua, karjääri ning
teadusavastusi teha. Üks sihtgrupp,
kes juba kujundab oma visiooni Ees-
tist aastal 2035, on noored. Nende
esmased põhiteesid said väljendatud
septembris toimunud Noortefooru-
mil.

18. septembril kogunes kokku üle
100 noore ligikaudu 40-st noorte-
organisatsioonist. Kohal olid ka
ekspertid, ametnikud ning otsustajad.
Ülesanne oli kaardistada kaheksa
teema puhul hetkeolukord ning võt-
tes arvesse Euroopa noorte eesmär-
ke, panna paika, kuhu võiks noorte
meelest Eesti jõuda. Mõtteid oli
rohkem, kui oli paberil ruumi. Mõned
nopped foorumist olid näiteks noor-
tevaldkonna arengukava jätkumise
vajadus, üle-Euroopaline taarakogu-
missüsteem, töövormide uuemine
ja vaimse tervise senisest rohkem
väärtustamine. Veel enam leidsid

noored, et kohalikel omavalitsustel
peab olema süsteemne lähenemine
kogukonna omaalgatuslike projek-
tide suuremaks toetamiseks näiteks
annetuspõhiste süsteemide alusel.
Sellega näevad noored võimalust
tugevdada kogukonnatunnet, kodani-
kuaktiivsust, aga ka üleüldiselt piir-
konna arengut, sest kõik on kaasatud
ja panustavad ühiselt seatud eesmär-
kide saavutamisele.

2035 tundub liiga kaugel? Aga võta-
me samm haaval. Riigikogu valimiste
eelne periood on vähemalt teoorias
kõigile kodanikele aeg arutlemiseks,
millist Eestit soovime omale nelja
aasta möödudes.

Novembri algul leiavad aset kokku
ühiksa osaluskohtumise ühele Eesti, kus
on võimalik noortel koos riigi ja KOV
tasandi otsustajatega panna paberile
murekohti, otsida lahendusi ning seada

sihte tuleviku suunas. Visioniseerida,
kuhu võiks jõuda kohalik elu aastal
2023 (ning siis mitte ka 2035) ja
milline oleks meie igapäev panus selle
saavutamiseks. Nendele küsimustele
vastuseid otsides ei saa me pelgalt
istuda ja kõrvalt vaadata protsessi
jälgida. Arutelude kokkuvõtmine, nei-
s aktiivselt osalemine ning tule-
muste levitamine on vähim, mida
teha saame.

Noortefoorum 2035 kokkuvõtte
leiab Internetist - [en.ee/wp-content/
uploads/2018/10/Tulemuste-
kokkuvote-analuis-Noortefoorum-
2035_10.10.2018.pdf](http://en.ee/wp-content/uploads/2018/10/Tulemuste-kokkuvote-analuis-Noortefoorum-2035_10.10.2018.pdf)

“Eesti 2035” strateegiast saab luge-
da samuti Internetist:

www.riigikantselei.ee/et/Eesti2035

Eleri Pilliroog

avaliku poliitika spetsialist
elieri@en.ee

Raamatukogupäevad Heinati ja hundiga

20.–30. oktoobrini toimusid üleriigilised raamatukogupäevad „Kohtume raamatukogus”, mille ettevõtmisteks sai Hellamaa Raamatukogu inspiratsiooni Euroopa kultuuripärandi aastast ja Eesti rahvusloomaks valitud hundist.

20. oktoobril võeti ette hundi lugude ettelugemine lastele „Muuil nagu Muhu hunt”. Selle tarbeks koostati raamatutest väljapanek „Kus hundist räägitakse”. 23. oktoobril sai Eesti raamatu päevale lisaks tähistada kauaaegse raamatukogutöötaja Anne Leesla juubelsünnipäeva. Raamatukogus oli väljapanek Eesti kaunistest raamatutest. Eakate kohvi hommiku teemat „Hunt Muhu pärimuskultuuris” arendasid muusikapedagoog ja pärimuskultuuri kandja Leena Peegel koos folkloorirühmaga „Uijee”. Raamatukogupäevade viimasel hommikul said huvilised osa võtta Eesti raamatu teemalisest viktooriinist ning räägiti Muhu Madlist ja tema seostest libahundite maatikaga.

Kuna raamatukogus saab näha vanade õppevahendite ja koolitarvete näitust „Oh, kooliaeg...” ning külakeskuses tekstiilide

Kohtumine näitlejanna Marian Heinatiga (keskel).

väljapanekut, siis käisid kolm Muhu Põhikooli klassi koos õpetaja Peegliga oma kodulootunde läbi viimas just Hellamaal.

Raamatukogupäevade üllatuseks ja eelütuseks teema all „Tuntud inimene raamatukogus” sai 16. oktoobril kohtumine meie oma Muhu tüdruku, Eesti parima naisnäitleja Marian Heinatiga, kes on Hellamaa koolis õppinud ja suviti Hellamaa raamatukogus töötanud. Hoolimata sellest, et Vanemuise teatris ja mujalgi hõivatud näitlejanna ei saanud oma tulemist pikalt ette planeerida, oli teda kuulama-

vaatama tulnud 29 huvilist. Kohvi-hommikule lisas värvi esinäitlejanna pillimängu ja lauluga tervitama tulnud vallavolikogu kultuurikomisjoni esimees Meelis Mereäär. Marian Heinat rääkis lahkelt ja huumorikalt oma lapsepõlvest, kooliaastastest ja elust näitlejana. Kohtumine möödus soojas ja sõbralikus õhkkonnas ning kõik küsimused said põhjalikult vastatud.

(Vt ka 18. oktoobri Meie Maa.)

Hellamaa Raamatukogu tänab kõiki esinejaid ja raamatukogupäevadest osasaajaid.

Anu Kaljuste

Muhu maalinn

Tallinna tehnikakõrgkooli arhitektuuriinstituudi vilistlane Ander Roosipuu lõputöö pakub välja idee ehitada Muhu maalinn varjusurmast väljatoomiseks selle juurde vaatetorn ning muuseumi- ja kohvikuhuone, seisis 6. oktoobri Saarte Hääles. Maalinn võimalikud arengud olid arutusel ka Muhu valla arengukomisjonis.

Veeteede Amet otsib Eesti lemmiktuuletorni

Eestis on kokku 41 töötavat tuuletorni. Hääletuses osalejate vahel loosib amet välja eksklusiivse, võitja valitud tuuletorni külastuse kogu perele. Anna 1. – 12. novembrini (kuni kl 17.00) teada, milline tuuletorn ja miks on just Sinu lemmik: - www.facebook.com/veeteedeamet/ või - www.bit.ly/Eesti_otsib...

Veeteede Amet kuulutab Eesti lemmiktuuletorni välja ameti 100. aastapäeval, 13. novembril.

Muhu Spordihallis **JÕULULAAT 22. detsembril kl 9 – 13** kauplajate registr. tel. 503 7407

* * *

AASTALÕPUPIDU 28. detsembril, ukseid avame kell 20, pidu algab kell 21. Tantsuks „Sleepwalkers”. Kohtade bron. 503 7407.

Vingugaasianduri olemasolu võib päästab elusid

Käesoleva aasta algusest on Eestis kohustuslik paigaldada vingugaasiandur kõikidesse eluruumidesse, milles asub korstnaga ühendatud gaasiseade, kuid mõistlik on vastav andur paigaldada kõikidesse eluruumidesse, kus asub näiteks puuküttele toimiv ahi, kamin või pliit.

Kiirabi tuvastab iga kuu mitmeid kordi juhtumeid, kus ahiküttega majades või korterites on vingugaasi kontsentratsioon lubatust kõrgem. Seetõttu soovib Päästeamet paigaldada vingugaasianduri kõikidesse eluruumidesse, kus asub tahkekütteseade.

Vingugaasiandur hakkab tööle juhul, kui vingugaasi kontsentratsioon õhus läheneb tasemele, mis on ohtlik inimese tervisele. Andurita ei ole võimalik vingugaasi märgata, sest oma omadustelt on see värvitu, lõhnatu ja maitsetu. Vingugaasi mürgituse esimeseks tunnusteks on peavalu, peapööritus, väsimus või iiveldus. Ärkvel olles ei pruugi inimene neid sümptomeid vingugaasiga seostada ning une pealt üldse mitte tajuda.

Probleemid saavad tihti alguse ebapiisavast ventilatsioonist

Ummistunud suitsulõõr ja puudulik

ventilatsioon on vaid ühed näited, millest tekivad probleemid vingugaasiga. Korteritesse paigaldatud pakettaknad takistavad värse õhu juurdevoolu ja ventilatsioonilõõris ei teki vajalikku õhuvahetust. Isegi tavaline toidukõrbemine võib vingugaasi tekitada ja põhjustada mürgituse, kuid igapäevaelus on põhiline vingugaasi tekitaja ikkagi liiga vara kinni pandud ahjusiiber. Lisaks tekitavad probleeme vanad gaasipõletid, mida pole piisavalt hooldatud – nende kasutamisel võib mittetäieliku põlemisprotsessi käigus tekkida CO ehk vingugaas, mis levib nii, et meil sellest aimugi pole. Enamasti hukuvad inimesed tulekahjudes just mürgise suitsu sissehingamise tagajärjel.

Mida teeb vingugaas meie organismis

Vingugaasi tungimisel inimorganismi kaotab veri võime transportida hapnikku. Hemoglobiin, mis peaks veres hapnikku siduma ja transportima, hakkab hoopis vingugaasi kaasa haarama. Moodustub ohtlik ühend nimega karboksühemoglobiin ning inimene hakkab lämbuma. Süda pumpab ühe löögiga organismi laiali umbes klaasitäie verd, mistõttu jõuab vingugaas kopsudest üle organismi

laiali väga kiiresti.

Mürgituse sümptomid olenevad sissehingatava gaasi kogusest. Väikese koguse korral võib tekkida pulseerimine oimukohtades, uimasus, nõrkus, peavalu, tasakaaluhäire, kohin kõrvades, virvendus silmade ees, jalgade nõrkus, iiveldus, oksendamise, pisarate voolamine, kõhata misvajadus. Edasi võivad esineda nägemis- ja kuulmishallutsinatsioonid, pulsi kiirenemine ning vere rõhu tõus, tekib loidus, unisus, teadvusekadu, hingamishäired. Raske mürgituse korral kaotab inimene teadvuse, ajutegevus lakkab, saabub surm.

Suitsuandurist ei ole vingugaasi tuvastamisel abi

Suitsuandurist ei ole vingugaasi tuvastamisel abi. Vingugaasi varajaseks avastamiseks on vajalik paigaldada vingugaasiandur, mis annab märku vaid siis, kui vingugaasi kontsentratsioon õhus hakkab lähenema tasemele, mis on ohtlik inimese tervisele. Üks vingugaasi andur on mõeldud kasutamiseks ühes ruumis, sest seade näitab vaid anduri juures leviva CO taset.

Andur mõõdab kõige täpsemalt inimese hingamiskõrgusel

Erinevalt suitsuandurist tuleb vingugaasiandur kinnitada ruumi seinale,

umbes 0,5–1,5 meetri kõrgusele põrandast. Kogenud spetsialistid soovivad paigaldada anduri n-ö hingamiskõrgusele ehk elutoas tasemele, kus on inimese nägu diivanil istudes, magamistoas umbes padjakõrgusele. Mitmekorruselise elamu puhul soovitage vingugaasianduri paigaldada igale korrusele. Võimalusel ka igasse magamistuppa. Lisainfo kodutarbija gaasiohutuse kohta leiab Internetist www.tja.ee/et/gaasiohutuse-meelespea

Mida teha, kui vingugaasiandur hakkab tööle?

Esmalt tuleb kiiresti avada aknad, ukseid ja ruum korralikult tuulutada. Lülita välja kõik soojusseadmed ja/või kustuta tuli ahjus või pliidi all. Kutsuge kohale kvalifitseeritud tehnik, kes aitab probleemi lahendada, enne ärge ise soojusseadmed sisse lülitage. Kui keegi põeb vingugaasi mürgituse sümptomeid – peavalu, pea käib ringi, süda paha, oksendamine – kutsuge kohale kiirabi ja toimetage kannatanud viivitamatult värse õhu kätte.

Maris Moorits

Lääne päästekeskuse kommunikatsioonijuht

Kes oli Muhi Madli?

Mu ema Raissa Naaber rääkis pool sajandit tagasi mulle Muhi Madli männist. Rääkis sellise loo.

Kaua aega tagasi elanud Muhus tark naine, ilus naine Madli. Inimesed aga olid hakanud teda kiusama ja kadetsema tema tarkuse ja ilu pärast. Ta olnud hea ravitseja. Madli elu tehtud nii võimatuks, et ta põgenenud Saaremaale. Aga enam ei hakanud ta inimeste seltsis elama, vaid puu otsas, suure iidse männi otsas Pidula kandis.

Ema temast rohkemat ei teadnud. Ent võib-olla teab praegu Muhi Madlist rääkida mõni vanem inimene. Olge kenad ja pajatage temast. Rahva suus liigub teinekord väga huvitavaid jutte, legende koguni.

Enda Naaber

Minu aadress on Uus t. 38–12, Kuressaare, 93814

Mõtteid

Paadi hing ja mere koha on meiega.

Tänu teile, kõik Tüürid, Noored, Saarkoppelid, Hallik-ääred, Tuuled, Abed, Kipperid, Kindelid, Pallased, Räimed, Paadid, Korvid, Rannamad, Auväärtd, Suud, Kannud, Jõe-salud, Koguva Andruse Volli ja paljud teised, kelles elas ja elab sadamate paaditõrv ja mere kute.

Jagan teiega oma luuletust:
mõni hull kaldakivi
veel mäletab mereäärsete
meeste mõtteid mis
suureks ja nooreks
jäid nende minekuni
maha jätsid nad
paadi hinge ja abajamere
mis kääksuvad ja kohisevad
meis tänaseni

Irma Järvesalu
viinakuul 2018. a.

Vassi(i)li Randmetsa elust

Eda Maripuu, Muhi Muuseum
Algus septembri Muhulases.

Vassili Randmetsa muutuste tuultes

Nõukogude korra alguses läks Randmets tööle tselluloosivabrikusse ja sealt ajalehte Kommunist.

Tartu lahingute ajal 1941. aastal elas ta juba Tallinnas, kuid korter oli endiselt ka Tartus Kauba tn 13–34 ja 1943. aastal ka korter 35, mille omanik oli teadmata suunas lahkunud. Randmets on Tartus elanud ka Rüütli 25 ja Kompanii 8, kust ta 1936. aastal pidi välja kolima. Korteri ei saanud lahingute ajal kannatada tule, vaid rüüstajate läbi. Sõjamõllus sai Randmetsa 2000-leheküljeline rahvaluulekogu kolm korda kannatada. Allesjäänud laiali-puistatud lehed ja muu vara korjasid 1941. aastal kokku Kunstiväertuste Päästmise Komitee (eesotsas professor Leo Leesment) liikmed kunstnik Eduard Ahas, vaimulik Harri Haamer, Rudolf Põldmäe jt, kes olid tema varandust kuus tundi kokku kogunud. Kogu õu olnud

Tartu advokaadihärana.

kaetud lahtiste lehtedega. Randmetsal olid olemas kõik piibliväljanded ja märkimisväärt kunstikogu.

Pärast sakslaste tulekut oli Randmets 10.11.–24.12.1941 Tartu vanglas ja ankeedi järgi tuli vabanemise järel koju Muhusse, ent oli vist sõja ajal siiski Tartus, kus oli maksuametis arvel nii karbategija kui ka advokaadina. Rinde lähenedes tuli ilmselt koju ja oli kuni 1946. aastani Muhi Kalurite Ühistu püüginõunik, kellel oli ka kaluritunnistus ja püügiplaan.

1945. aasta algusest oli Randmets Piiri Rahvamaja juhataja ja hakkas aktiivselt tegutsema selles suunas, et Muhusse asutataks keskkool. Paistab, et oli avanenud selline aken, mis tegi selle võimalikuks, kuid mis ei oleks enne ega pärast enam võimalik olnud. Muhi Keskkool avati 1946. aastal ja andis sadadele Muhi ja Ida-Saaremaa noortele võimaluse haridustee jätkamiseks, mis ei oleks sõjajärgsetel aastatel muidu kõne alla tulnud.

Keskkool viidi küll Muhust ära, aga ka Orissaare oli piisavalt lähedal ja uus koolimaja tegi kindlasti palju rõõmu. Kooli äraviimist ei õnnestunud Randmetsal pingutustele vaatamata takistada, aga teist võitlust Piiri poe pärast kroonis edu. Piiri pood oli kavas sulgeda, kuid lõpuks jäi kooperatiivi pood nii Piirile kui Liivale.

Vassili Randmets oli ühiskondlikult väga tegus, olles nii ühiskondlik looduskaitseinspektor, ajaloo- ja arheoloogia mälestiste inspektor, aiaandus-mesindusseltsi esimees, kodu-uurimiskomisjonis, ETKVLi liige ja liikmete volinik koosolekutel. Lisaks oli ta Rinsi koguduse nõukogus. Teda kutsuti ka õpetajate nõupidamistele, näituste avamisele, ülikooli kooride kontsertreisidele. Randmets käis oma muhi vatiga kultuuritegelaste

juubelitel muhi laste tervitusi viimas, kaasas pillituttidega kaunistatud kepp või mõök. Ühe sellise tagusid muhi sepad tema eestvõtmisel Kalevipoja ilmumise 100. juubeli puhul 1961, mis koos aadressiga asub Võrus Kreutzwaldi muuseumis.

Muhus jätkas ta ka oma ilukirjanduslike tööde kirjutamist, mida väidetavalt oli kokku 55 nimetust romaane, 12 näidendit ja 11 muud kirjatööd. Proosateostest ilmus ainult kriminaalromaan „Mõrv metsamõisas“, teised ei ole trükitis ilmunud ega teatris lavastamist leidnud, kuigi draamat Juhan Liivist olevat ta Epp Kaidule pakunud. „Hiiru rõõvli“ kasutas Juhan Smuul oma „Tormide ranna“ libreto kirjutamisel. 1937 pakkus Randmets Propagandatallitusele oma filmideid, kuid ka need ei leidnud kasutamist. Veel 1975. aastal oli pooleli töö Ivan Julmast Petseris, aga kuna juttu oli klost-rist, siis arvas, et „see eriti ei meeldi tarkadele“, nagu ta ennast väljendas.

Randmetsa käsikirja jäänud teoseid iseloomustab teatud skemaatilisus ja verevaesus. Samas ei ole need tolleaegsete ajalehe jutulisadega võrreldes oluliselt halvemad.

Muhulased contra Randmets

Vassel suri teatavasti poissmehena, kuid naissoost oli ta väga huvitatud ja ta oli nooruses Piiri rahvamajas kõiki tüdrukuid tantsitanud. Ka kirjatööde hulgas on „Armastuse poeem“, mille alapealkiri on „Kuidas võita meest“. Paistab, et Tartu ja Tallinna daamid olid teda võita ei õnnestunud, aga Muhusse tulles lugesid need, keda tema vääriliseks pidas, teda ilmselt liiga vanaks ja imelikuks.

Järgneb

Noppeid

Katariina I ja Katariina II siidemetest Eestiga, eriti Muhu- ja Saaremaaga, kirjutas Eda Maripuu 8. oktoobri Meie Maas. Meie pikaaegse **koolijuhli mälestuskivi** saab 10.11. paika, kinnitas 20. oktoobri Meie Maa. Senta Roomi mälestuse jäädvustamisele saab kaasa lüüa veel kuu aega. Kauni loodusliku mustriga hõbehallist graniidist kivi valmimist on toetanud eraisikud, eriti aktiivselt Piiri kooli viimane lend. Annetada saab „Senta kivi fond“ nimelisele arveldusarvele EE 862 200 221 069 966 155 selgitusega „Senta kivi“.

Muhumaa tuntuim puu hääbub, kirjutas 30. oktoobri Saarte Hää. Muinsuskaitseja Jaan Tamm tegi Muhi vallale ettepaneku konserveerida **Raagi mänd**. 3-meetrise ümbermõõduga ja 15 meetri kõrgune mänd on teadaolevalt Muhumaa kõige vanem ja vägevam puu, mille aastarõngaste juurdekasv lõppes neli-viis aastat tagasi ja mille seisund on muutunud viletsaks.

Dendrokronoloog Alar Läänelaiu ja iluaednik Sulev Vahtra hinnangul võiks Raagi männist arboristide abiga kujundada kauni maamärgi.

MAAVALD OTSIB HIIE SÕPRA

Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Koda ootab **mardipäevani** (10.11.) ettepanekuid käesoleva aasta Hiie sõbra aunime andmiseks. Hiie sõbra aunime võib anda inimesele, ühendusele või asutusele, kelle sihikindla tegevuse tõttu on mõni ajalooline looduslik pühapaik säilinud või selle seisukord paranenud, on Maavalla rahvas saanud rohkem teada meie maa looduslikest pühapaikadest, on Maavalla looduslikud pühapaigad paremini kaitstud. Ettepanekuid koos kandidaadi isiku- ja kontakt-andmete ja põhjendusega võib saata kuni 10.11.2018 aadressil koda@maavald.ee või Maavalla Koda, Pärnu mnt 28–9, Tallinn 10141.

Käesoleva aasta Hiie sõber kuulutatakse välja 24.11.2018 Eesti Rahva Muuseumis toimival Hiie väe aastapäevapäev. Samas toimub hiite kuvavõistluse võitjate autasustamine.

Hiie väe sündmuse on osalejatele tasuta ning selle korraldamiseks kuulutab Maavalla Koda välja korjanduse. Iga summa on teretulnud Maavalla Koja arvelduskontole EE847700771003227588 LHV Pangas.

Eriarstiabi peab olema võrdselt kättesaadav kogu Eestis

Terviseurega inimene peaks kõigepealt pöörduma oma perearsti poole. Just tema oskab patsienti kõige paremini nõustada ja vajadusel ka õige eriarsti juurde suunata. Igal ravikindlustatud inimesel on õigus valida endale sobiv eriarst ja vastuvõtu aeg ükskõik millises raviasutuses üle Eesti. Tähtis on see, et raviasutusel oleks haigekassaga kehtiv leping.

Haigekassa juhatuse liikme Maivi Parve sõnul peab arstiabi olema kvaliteetne ja ühtemoodi kättesaadav üle kogu Eesti, seda ka Saare maakonnas. „Selleks, et inimestele oleks ravi igal juhul tagatud, sõlmib haigekassa lisaks haiglatele lepinguid ka eratervishoiuasutustega, kes pakuvad eriarstiabi. Need erakliinikud täiendavad haiglate pakutavaid teenuseid, lühendavad ravijärjekordi ja annavad inimestele eriarstiabi saamiseks lisavõimaluse,” kinnitas Parv.

Uuel lepinguperioodil osutavad Saaremaal eriarstiabi lisaks Kuressaare Haiglale ka neli erakliinikut.

Arstiabi õigel ajal ja õiges kohas

Ravi rahastamiseks ja eriarstiabi tagamiseks võtab haigekassa arvesse igas piirkonnas elavate inimeste arvu, nende ravivajadust, aga ka kvaliteetse ravikorralduse võimekust selles maakonnas.

„Igas maakonnas peab elanikele olema tagatud kodulähedane arstiabi kõige sagedasemate haiguste raviks,” ütles Parv. Siia kuuluvad kõrva-nina-kurguhaiguste, silma- ja nahahaiguste, günekoloogiliste ja psühhiaatriliste haiguste ravi, samuti üldkirurgilised protseduurid, taastusravi ja sisehaiguste ravi.

„Teatud erialad, kus ravivajadus ei ole nii suur, aga patsient vajab spetsiifilisemat eriarsti, põhjalikumaid uuringuid ja keerukamat ning kallist tehnoloogiat, peavad kvaliteetse arstiabi tagamiseks olema kättesaadavad vähemalt neljas suuremas maakonnas – Harju, Tartu, Ida-Viru, Pärnu,” selgitas Parv. Siia kuuluvad näiteks uroloogia, seedetrakti haigused, südamehaigused, reumatoloogia, närvisüsteemihaigused, kopsuhaigused, infektsioonahaigused, lastehaigused ja hormonaalsed häired ravi.

Kõige keerukamat ravi nagu näiteks vähiravi (kiiritusravi) ja teatud kirurgilisi protseduure tehakse Parve sõnul kahes suuremas haiglas. Nii vähiraviks vajalikud onkoloogiakeskused kui ka näiteks neurokirurgid tegutsevad kahes Eesti suurhaiglas – Tartu Ülikooli Kliinikumis ning Põhja-Eesti Regionaalhaiglas.

Haigekassa tasub eriarsti vastuvõtu eest vaid lepingupartneri juures

Tasub mees pidada, et haigekassa tasub ravikindlustatud inimese eriarstiabi eest ainult siis, kui raviasutusel on olemas leping haigekassaga. Haigekassal on mitmeid kogemusi, kus ravikindlustatud patsiendid on oma ravi eest ootamatult pidanud ise maksma, kuna nad ei ole pöördunud haigekassa partneri poole. „Enne, kui eriarsti juurde lähed, küsi alati üle, kas raviasutusel on haigekassaga leping ja kas arstiabi saab ikka haigekassa kulul,” soovitas Parv.

Saaremaal osutab valdava osa eriarstiabi teenustest Kuressaare Haiglale, kelle juures haigekassa rahastab vastuvõtte üheksal erineval erialal. Kuressaare Haigla ruumides võtavad neuroloogia ja reumatoloogia patsiente vastu ka Ida-Tallinna Keskhaigla eriarstid. Lisaks osutavad Saaremaa kindlustatutele eriarstiabi ka neli erakliinikut. Günekoloogi vastuvõtule saab pöörduda Hanvari erakliinikusse, silmaarstile Visualis OÜ-sse ja psühhiaatrilise Saaremaa Perenõuandlase. Südamehaiguste raviks saavad saarlased jätkuvalt pöörduda kardioloogi vastuvõtule doktor Merle Kadariku juurde.

Pöördudes raviasutusse, millel on haigekassaga leping, tuleb ravikindlustatud inimesel maksta ainult visiitatasu. Selle suurus on kuni viis eurot.

Lisainformatsiooni haigekassa eriarstiabi partnerite, visiitdastade ja muude ravikindlustust puudutavate küsimuste kohta saab haigekassa kodulehelt www.haigekassa.ee või helistades infotelefonile 669 6630.

TSITAAT: Meie riik on parim asi, mis inimesele osaks võib saada. On tõesti olemas vaimne vabadus, ja oma keelses kultuuris elamine on õdus ja inspireeriv. Seda kaunidust ohustab aga tõsiselt suureshullustus, mis on tabanud seoses Rail Balticu joonlaudtrassiga, metsade mõõdundetu raumimisega, tselluloositehase ehitamisega Emajõe äärde. Kuidas saab äriplane mõte olla nii primitiivne, et hakkab elu alust hävitama? Siin tuleb koondada kõik jõud, et sellele vastu astuda.

Marju Lepajõe - Investeeri 1/2018.

Pane tähele!

Eriarsti poole pöördumiseks on vaja perearsti saatekirja (v.a naiste-haiguste, silmahaiguste, psühhiaatriliste murede, tuberkuloosi, naha- või suguhaiguste ning trauma korral).

Eesti Haigekassa eriarstiabi partnerid Saaremaal alates 1. oktoobrist 2018

Raviasutus (Aadress ja kontakt): Eriala (ambulat. vastuvõtt)

Kuressaare Haigla SA (Aia 25, Kuressaare, tel. 452 0115): Dermatoveneroloogia (naha- ja suguhaigused), endokrinoloogia (hormonaalsed häired), günekoloogia (naistehaigused), oftalmoloogia (silmahaigused), otorinolaringoloogia (kõrva-nina-kurguhaigused), psühhiaatria, sisehaigused, taastusravi, üldkirurgia (sh ortopeed).

Ida-Tallinna Keskhaigla AS (Aia 25, Kuressaare, tel. 452 0115): Reumatoloogia (liiges- ja lihasehaigused), neuroloogia (närvisüsteemi haigused).

Hanvar AS (Kauba 19, Kuressaare, tel. 453 3380): Günekoloogia (naistehaigused).

Saaremaa Perenõuandla OÜ (Pikk 30, Kuressaare, tel. 453 9800): Psühhiaatria.

Visualis OÜ (Lasteaia 12-2, Kuressaare, tel. 453 9037): Oftalmoloogia (silmahaigused).

Merle Kadarik OÜ (Kastani 20, Kuressaare, tel. 452 4300): Kardioloogia (südamehaigused).

HELLAMAA RAAMATUKOGU NÄITUS „OH, KOOLIAEG...”

Avatud:
T 9 - 15
K 9 - 15
N 10 - 18
R 9 - 13
L 9 - 13
P, E - suletud

Õppevahendeid, õpiku ja vihiku alates tsariajast.

Muhu Lasteaia saalis
HÕBELUSIKAPIDU
neljapäeval, 8. novembril kl 11

Kinoõhtu

Hellamaa külakeskuses
laupäeval, 10. novembril kl 19

“Astrid Lindgreni rääkimata lugu” (Rootsi 2018).
pilet 4 eurot

Muhu Põhikooli saalis
neljapäeval, 22. novembril kl 19
konkurss - festival “**Võluhää 2018**” kontsert. Tasuta.

Tehnoülevaatus

Teostame ka TRAKTORITE ülevaatus!

Tulekustuti taatlemine ja müük

Autode sisepesu

Autoremont

Kere, veermiku ja mootori remont

Varuosade tellimine

Sildade reguleerimine

Rehvitööd

Kerevenituspink

Diagnostika

Klaaside vahetus

Muruniidukite ja trimmerite hoiustamine ning hooldus

52 737 75 – alan@collester.ee

Ehitusteenused

Üldehitustööd, kanalisatsiooni- ja torutööd, elektritööd

Teehõõvli teenus

Ekskavaator-laaduri teenus

JCB 4CX + erinevad kaevekopad + hüdrovasar

Transport (kraana + kallur)

Minitraktori teenus

Avant 520 + erinevad agregaadid

Sõelutud mulla, killustiku, liiva, paekivi ja raudkivi müük

Haagiste rent

50 675 02 –

paavo@collester.ee

Asume Soonda külas vanas laudakompleksis.

Küttepuud:

3-meetrised koos koju toomisega 20 eur/ruum. Halupuud erinevas pikkuses, vastavalt tellija soovile. Võimalik tellida ka konteinerisse laotud küttepuid. Pakume kompleksiga küttepuude saagimis- ja lõhkumisteenust

Saematerjal:

Müüme kuiva saematerjali. Servamata lepa, haava, tamme, pärna, saare ja jalaka planku ning lauda. Aialatid männist ja haavast pikkus 3 meetrit. Aiapostid tammest, erinevad pikkused. Toodame vastavalt tellija soovile punn- ja põrandalauda erinevatest puuliikidest. Võimalik tellida poolpalgi mooduleid kuuride ja saunade ehituseks.

Tehnika:

Roomikekskavaator, kopplaadur, minilaadur, kallur-furgoon ja metsaveoautod ja palju erinevat põllumajandus ning metsatehnikat. Meie masinaparki on lisandunud kaks uut masinat. Minilaadur Avant, mis mahub igale tööplatsile, võimalik kasutada ka siseruumides ning kahjustab pinnast minimaalselt. Masinal on palju erinevaid töövahendeid. Kevadiseks metsseakahjustuste tasandamiseks on parim tööriist masinale paigaldatav vedrupiidega raudreha ning tasandusrest. Masina rendihind 22.-/h.

Pinnase-ja kännufrees, millega on kiirelt ja efektiivselt võimalik võsastunud või ebatasasane maa muuta murutraktoriga niidetavaks alaks. Seade sobib ka kitsaste külavaheteede freesimiseks ja tasandamiseks. Meetrise läbimõõduga tammekännu pinnasega tasaseks freesimisele kulub 5 minutit, purustab ka juured 20 cm sügavusel pinnases. Hind kujuneb vastavalt töömahule.

Haljastus:

Müüme huumuserikast sõelutud mulda haljastuseks. 10 eur / tonn
Sõelutud muld täiteks (sisaldab kuni 1,2 cm läbimõõduga kivi) 5 eur / tonn

Hobusesõnniku ja turbaga segatud kasvumuld 25 eur / tonn
Tänavakivi müük ja paigaldus, kivi hind alates (5.- m²)
Erineva fraktsiooniga killustikud, liiv ja kruus ning graniitkillustik. Teede ja platside ehituseks freesasfalt.

Teostame:

Settekaevude tühjendust, teede väljakute ja aedade ehitus.

Rohkem infot: www.muhuharaldus.ee

Info ja tellimine:

50 97 679 või 53 00 25 20.

Kirikuteated**EELK Muhu Katariina kogudus**

Reede, 2. november kl 17 hingedepäeva palvus kirikus.

Pühapäev, 11. november. Isadepäev. Kell 14 jumalateenistus armulauaga Muhu Hooldekeskuse kiriku-ruumis.

Pühapäev, 25. november Igavikupühapäev. Kell 14 jumalateenistus armulauaga Muhu Katariina kirikus.

Pühapäev, 9. detsember. Adventiaja 2. pühapäev. Kell 14 jumala-

teenistus armulauaga Muhu Hooldekeskuse kiriku-ruumis.

Koguduse hooldajaõpetaja
Hannes Nelis, tel 529 1881
hannes.nelis@eelk.ee

EAÕK

Hellamaa Peetruse ja Pauluse kogudus

Rinsi Jumalaema Kaasani pühakuju kogudus

Teenib preester Toivo Treima, tel 5635 0051; toivo@eoc.ee

IN MEMORIAM

Meie hulgast lahkusid

30. septembril 65-aastane **Sulev Prii**.
1. oktoobril 94-aastane **Liine Rannamaa**.
9. oktoobril 63-aastane **Anu Uisk**.
26. oktoobril 82-aastane **Hilju Saat**.
28. oktoobril 89-aastane **Vaike Ülem**.

Tunneme kaasa omastele!

Jõulukuu juubilarid ja sünnipäevalapsed

Armilde Naaber	96 (17.12)
Oskar Saarkoppel	92 (12.12)
Silvi Grigorovitš	91 (2.12)
Harald Väärtnõu	90 (28.12)
Harald Kreen	87 (2.12)
Juta Pajuniit	87 (16.12)
Uno Saat	85 (10.12)
Heljo Nõu	85 (14.12)
Lydia Uibo	85 (31.12)
Aili Nõu	83 (2.12)
Mihkel Kolk	83 (22.12)
Arnold Piipuu	83 (26.12)
Haljand Naaber	82 (27.12)
Eino Mereäär	81 (28.12)
Arvo Avilo	80 (24.12)
Selma Vaga	75 (28.12)

Matti Tiivas 70 (4.12)
Elsa Vatter 60 (13.12)
Maie Vallau 60 (27.12)
Tarja Hannele Terävinen 60 (31.12)

Palju õnne!

Märkus: kes ei soovi oma sünnipäeva avaldada, palume sellest märku anda vähemalt kaks kuud enne, kuna Muhulane avaldab igas numbris mitte algava, vaid järgmise kuu sünnipäevalapsed. **NB!** Uute nimekirjadega seoses palun kontrollige üle, kas kõik toimib teie kunagiste soovide järgi.

Samsara kohvikus saab meeldiva muhulase päevakooki

Septembris alustas kohvik Samsara meeldiva muhulase päevakoogi projektiga. Kohvik pöördub meeldivate Muhu inimeste poole ning palub neil endale saata üks oma lemmikkoogi retsept. Koogi autoril peab koogiga olema isiklik side – olgu tegu siis lapsepõlvekoogiga, koogiga, mida süües sai ta oma esimese suudluse või lihtsalt pere lemmikkoogiga.

Kohviku personal teeb oma köögis (autori valvsa juhendamise all) kooki järgi ning serveerib sama isiku kooki terve nädala. Kõik koogi mekutajad saavad küpsetisi 5-palli süsteemis hinnata ja võistluse lõpuks selgub Muhu meeldivaim kook ja inimene selle taga.

Oma koogi-etteaste on juba teinud hambaarsti õde Maris Tamm, tenniselegend Rene Busch, Muhu hooldekodu juhataja Aino Rummel, koolidirektor Andres Anton, "Muhu Vesi" esinägu Jaanus Paist, ajalooõpetaja Ivo Maripuu, rookatusmeister Riivo Oks ja 17-kordne vanaema Ulvi Soäär.

Järge ootab veel terve ports meeldivaid muhulasi, kelle varasalves on väga huvitavaid koogiretsepte.

Astu meie kohvikust läbi ja maitse neid hõrgutisi!

kohvik Samsara meeskond

Novembrikuus on soodsalt osta **kolme rattaga ratas täiskasvanule**. Uus ratas, sinine Scwinn, korv on taga. Kolm käiku, 26" rattad, kandejõud 110 kg. Küsida saad 5686 2889, Lauri.

Võta ühendust: **Lauri Kolk**
Tel: +372 5191 2950,
lauri@adrem.ee

www.adrem.ee

Kõige ülevaatlikum info Muhumaa kinnisvarast! Adrem Kinnisvara tegutseb Saare maakonna kinnisvaraga juba aastast 2002!

Soovid osta - müüa kinnisvara või vajad hüva nõu?

* Ostan korteri Liival. Telefon 512 3086.

Muhu Arvutivõlur OÜ
Pakun arvutite parandus- ja hooldustööid, IT taristute paigaldust ning arvutite ehitamist vastavalt kasutaja vajadustele.
arvutivolur@protonmail.com
5822 7584

Detsembri Muhulase materjalid on teretulnud 1. detsembri õhtuni.

Toimetab Anu Pallas,
tel: 52 28 929, e-post: muhulane@muhu.ee
Muhulane ilmub kord kuus.
Internetis www.muhu.ee
Trükinud Saaremaa Trükikoda 450 eks.
Hind 30 eurosent